

KOMUNIKAT W ZWIĄZKU ZE ZMIANĄ PRZEPISÓW USTAWY O NIEODPŁATNEJ POMOCY PRAWNEJ, NIEODPŁATNYM PORADNICTWIE OBYWATELSKIM ORAZ EDUKACJI PRAWNEJ (Dz. U. z 2019 r. poz. 294 oraz 2020 r. poz. 875)

Nowelizacja przepisów o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej poszerza krąg beneficjentów na osoby prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą oraz upraszcza procedury udzielania takiej pomocy w czasie epidemii. W mocy pozostają zalecenia ministerstwa sprawiedliwości dotyczące sposobu udzielania pomocy w czasie trwania epidemii.

Objęcie nieodpłatną pomocą prawną i nieodpłatnym poradnictwem obywatelskim jednoosobowych przedsiębiorców wynika z nowych wyzwań, przed którymi stoją najmniejsze firmy w trudnym okresie epidemii. Drobny przedsiębiorca często nie ma środków na opłacenie profesjonalnego wsparcia, a właśnie w tym czasie jest ono najbardziej potrzebne. Nieodpłatna pomoc prawna powinna pozwolić takim przedsiębiorcom podjąć właściwe decyzje w nowych dla nich okolicznościach i oddalić niebezpieczeństwo zawieszenia lub nawet zakończenia działalności.

Na podstawie art. 29 ustawy z dnia 14 maja 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonowych w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa Sars-Cov-2 (Dz. U. z 2020 r. poz. 875) wprowadzono zmiany w ustawie z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 294, zwanej dalej: „ustawą”) poszerzające krąg beneficjentów oraz ułatwiające świadczenie nieodpłatnej pomocy w stanie epidemii.

I. Istotne zmiany po nowelizacji

Po pierwsze, w związku z uchYLENIEM ust. 2 w art. 3 i nowelizacją art. 4 ust. 1 ustawy, nieodpłatna pomoc prawna od dnia 16 maja 2020 r. obejmuje także sprawy związane z prowadzeniem działalności gospodarczej przez osoby fizyczne prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą – niezatrudniające innych osób w ciągu ostatniego roku.

Po drugie, stosownie do treści wprowadzonego art. 28a ustawy, obowiązującego z mocą od dnia 13 marca 2020 r., w czasie zagrożenia epidemicznego, w okresie stanu epidemii albo stanu nadzwyczajnego udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego może odbywać się za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość oraz poza lokalem punktu. Do świadczenia pomocy stosuje się odpowiednio przepisy mające zastosowanie do osób, o których mowa w art. 8 ust. 8 ustawy. Przepisu art. 4 ust. 2 nie stosuje się. Powyższe oznacza, że realizacja zadań z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w trakcie trwania epidemii (a także stanu nadzwyczajnego oraz stanu zagrożenia epidemicznego) może odbywać się w sposób wyłączający bezpośrednią obsługę interesantów, a więc za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość (np. telefon, e-mail, komunikatory internetowe) oraz poza lokalem punktu.

Co istotne, przed uzyskaniem nieodpłatnej pomocy w powyższy sposób beneficjent nie jest zobowiązany do złożenia pisemnego oświadczenia, że nie jest w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej, a osoba fizyczna-przedsiębiorca nie musi składać oświadczenia o niezatrudnianiu innych osób w ciągu ostatniego roku.

II. Zasady udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej podczas stanu epidemii

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. z 2020 r. poz. 964), pozwala w § 14 ust. 1-3 i 5 na wprowadzenie ograniczeń w zakresie wykonywania zadań publicznych i przewiduje, że do odwołania:

1. Wykonywanie zadań przez urząd administracji publicznej lub jednostkę organizacyjną wykonującą zadania o charakterze publicznym może podlegać ograniczeniu polegającym na wykonywaniu wyłącznie zadań niezbędnych do zapewnienia pomocy obywatelom;
2. W urzędach administracji publicznej lub jednostkach organizacyjnych wykonujących zadania o charakterze publicznym dopuszczalna liczba interesantów przebywających w tym samym czasie w jednym pomieszczeniu nie może być większa niż jedna osoba na jedno

stanowisko obsługi, z wyłączeniem osób realizujących zadania w zakresie obsługi interesantów.

3. Ograniczenia dotyczącego dopuszczalnej liczby interesantów przebywających w tym samym czasie w jednym pomieszczeniu nie stosuje się do:

- 1) dziecka do ukończenia 13 roku życia;
- 2) osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności, osoby z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności, osoby z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego lub osoby, która ze względu na stan zdrowia nie może poruszać się samodzielnie;
- 3) osoby o ograniczonej możliwości prowadzenia własnych spraw w urzędzie;
- 4) osoby wymagającej pomocy tłumacza;
- 5) innej osoby, w przypadkach wynikających z odrębnych przepisów.

Decyzję o rodzaju i formie wprowadzanych ograniczeń podejmuje kierownik urzędu administracji publicznej, dyrektor generalny urzędu lub kierujący jednostką organizacyjną wykonującą zadania o charakterze publicznym, uwzględniając konieczność zapewnienia bezpieczeństwa obywateli, zawiadamiając o tych ograniczeniach, w drodze ogłoszenia, na stronie podmiotowej urzędu lub jednostki, a także przez wywieszenie ogłoszenia w siedzibie urzędu lub jednostki.

Wobec powyższego, w razie podjęcia przez starostę (prezydenta miasta na prawach powiatu) decyzji o świadczeniu nieodpłatnych usług za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość oraz poza lokalem punktu, aktualne pozostają zalecenia ministra sprawiedliwości zamieszczone w poprzednim komunikacie

- <https://darmowapomocprawna.ms.gov.pl/pl/aktualnosci/news,14909,komunikat-w-zwiazku-z-zagrozeniem-covid-19.html>

ZESTAWIENIE ZMIAN W USTAWIE O NIEODPŁATNEJ POMOCY PRAWNEJ,
NIEODPŁATNYM PORADNICTWIE OBYWATELSKIM ORAZ EDUKACJI PRAWNEJ
(Dz. U. z 2019 r. poz. 294 oraz 2020 r. poz. 875) W ZWIĄZKU Z ROZPRZESTRZENIANIEM
SIĘ WIRUSA SARS-COV-2

I. Dla beneficjentów pomocy – zmiany obowiązują od 16 maja 2020 r.

Z perspektywy **beneficjentów** nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego na uwagę zasługuje **rozszerzenie zakresu świadczenia nieodpłatnej pomocy prawnej o sprawy związane z prowadzeniem działalności gospodarczej**. W przypadku obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego, stanu epidemii albo wprowadzenia stanu nadzwyczajnego **udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego może odbywać się za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość oraz poza lokalem punktu**. W takiej sytuacji, ze względów bezpieczeństwa, nie jest wymagane złożenie przez osobę uprawnioną oświadczenia o niemożności poniesienia kosztów odpłatnej pomocy prawnej oraz – jeśli chodzi o przedsiębiorców jednoosobowo prowadzących działalność gospodarczą – oświadczenia o niezatrudnianiu innych osób w ciągu ostatniego roku. Wprowadzono również regulację, której celem jest **zapewnienie równomiernych zapisów na dyżury w prowadzonych w danych powiatach punktach** nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. Wzmocnione też zostało **bezpieczeństwo i tajemnica udzielonej pomocy**. Umożliwiono osobom ze znaczną niepełnosprawnością ruchową, które nie mogą stawić się w punkcie osobiście, oraz osobom doświadczającym trudności w komunikowaniu się, o których mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się, skorzystanie z **usług nieodpłatnej mediacji poza punktem lub za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość**.

1. Stosownie do treści **art. 4 ust. 1 i w związku z uchYLENIEM ust. 2 w art. 3** ustawy z nieodpłatnej pomocy prawnej mogą skorzystać osoby fizyczne prowadzące jednoosobową

działalność gospodarczą, pod warunkiem, że w ciągu ostatniego roku nie zatrudniały innych osób.

2. W myśl **art. 4 ust. 2** ustawy wszystkie osoby, które chciałyby skorzystać z nieodpłatnej pomocy prawnej, mają obowiązek złożenia pisemnego oświadczenia o niemożności ponoszenia kosztów odpłatnej pomocy prawnej. Jeśli chodzi o objętych zakresem pomocy przedsiębiorców – osoby fizyczne prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą, które w ciągu ostatniego roku nie zatrudniały innych osób – mają one dodatkowo obowiązek złożenia oświadczenia o niezatrudnianiu innych osób w ciągu ostatniego roku. Oświadczenia składa się w formie pisemnej osobie udzielającej nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczącej nieodpłatne poradnictwo obywatelskie.
3. Zgodnie jednak z **art. 28a** ustawy (**obowiązuje z mocą od 13 marca 2020 r.**) w czasie epidemii, a także stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu nadzwyczajnego, w razie wykonywania zadań wynikających z ustawy za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość oraz poza lokalem punktu, nie jest wymagane złożenie oświadczeń.
4. Z **art. 8 ust. 4** ustawy wynika, że prowadząc rejestrację zgłoszeń, dąży się do równomiernej rejestracji zgłoszeń osób uprawnionych odpowiednio do dyżurów w punktach nieodpłatnej pomocy prawnej lub w punktach nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w danym powiecie.
5. Zgodnie z **art. 7 ust. 1a** ustawy karta pomocy jest dokumentowana drogą elektroniczną za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Karta pomocy zawierająca część obejmującą opinię osoby uprawnionej o udzielonej pomocy może być przekazywana przez osoby uprawnione poprzez wypełnienie ankiety w miejscu świadczenia pomocy lub przekazywana drogą elektroniczną bezpośrednio do urzędu starostwa powiatowego.
6. W **art. 7 ust. 1** ustawy wskazano, że w karcie pomocy nie podaje się danych osobowych osoby uprawnionej, które mogą bezsprzecznie identyfikować osobę.
7. W zmienionym **art. 7 ust. 3 pkt 2** ustawy zawarto regułę, zgodnie z którą adwokat lub radca prawny do dziesiątego dnia następnego miesiąca kalendarzowego przekazuje oświadczenie, o którym mowa w art. 4 ust. 2, w sposób uniemożliwiający powiązanie go z kartą pomocy, w szczególności po usunięciu oznaczenia dnia złożenia oświadczenia.

8. Znowelizowany **art. 8 ust. 8** ustawy wprowadza możliwość skorzystania z usług nieodpłatnej mediacji poza punktem lub za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość przez osoby ze znaczną niepełnosprawnością ruchową, które nie mogą stawić się w punkcie osobiście, oraz osoby doświadczające trudności w komunikowaniu się, o których mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się.

II. Dla wykonawców – zmiany obowiązują od 16 maja 2020 r.

Z perspektywy **wykonawców** nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego wprowadzone do ustawy zmiany przepisów wiążą się z funkcjonowaniem systemu teleinformatycznego wspomagającego realizację zadań wynikających z ustawy i ich dokumentowanie. Gwarantują one także bezpieczeństwo danych osobowych zarówno osób zaangażowanych w realizację zadań wynikających z ustawy jak korzystających z nieodpłatnej pomocy.

Znowelizowane przepisy **wzmacniają także ochronę tajemnicy związanej ze świadczoną nieodpłatną pomocą prawną przez adwokatów i radców prawnych** w ten sposób, że materialny ślad wizyty osoby uprawnionej, jakim jest oświadczenie o niemożności poniesienia kosztów odpłatnej pomocy prawnej oraz o niezatrudnianiu innych osób w ciągu ostatniego roku, który przekazywany jest do starosty do dziesiątego dnia następnego miesiąca kalendarzowego, jest pozbawiany cech pozwalających na powiązanie oświadczenia z udzieloną pomocą.

1. **Art. 7a ust. 1** ustawy stanowi, że Minister Sprawiedliwości prowadzi centralny system teleinformatyczny do obsługi nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej;
2. W systemie, zgodnie z **art. 7a ust. 2** ustawy, przetwarzane są dane osób zgłaszających się na wizytę, osób udzielających nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczących nieodpłatne

poradnictwo obywatelskie, osób reprezentujących organizacje pozarządowe, okręgowe rady adwokackie lub rady okręgowe izb radców prawnych, pracowników urzędów starostw powiatowych i urzędów wojewódzkich, doradców wykonujących recenzje, o których mowa w art. 11d ust. 11, a także osób, które ukończyły szkolenie, o którym mowa w art. 11a ust. 1, oraz kurs doszkalający, o którym mowa w art. 11a ust. 2, i otrzymały stosowne zaświadczenia.

3. W myśl **art. 7a ust. 3** ustawy, administratorami danych osobowych przetwarzanych w systemie są: Minister Sprawiedliwości, starostowie oraz wojewodowie, w zakresie realizowanych zadań wynikających z ustawy. **Dane są przetwarzane przez okres 5 lat** od końca roku kalendarzowego, w którym zakończono realizację zadań wynikających z ustawy, z wyjątkiem danych osobowych osób zgłaszających się na wizytę, które przetwarzane są przez okres roku od zakończenia roku kalendarzowego, w którym udzielono nieodpłatnej porady prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego.
4. Karta pomocy jest dokumentowana drogą elektroniczną za pośrednictwem systemu teleinformatycznego (**art. 7 ust. 1a zdanie pierwsze** ustawy).
5. Adwokat lub radca prawny do dziesiątego dnia następnego miesiąca kalendarzowego dokumentuje w systemie teleinformatycznym kartę pomocy, z wyjątkiem części obejmującej opinię osoby uprawnionej o udzielonej pomocy (**art. 7 ust. 3 pkt 1** ustawy).
6. **Art. 7 ust. 3 pkt 2** ustawy - wprowadza wymóg przekazywania oświadczenia, o którym mowa w art. 4 ust. 2, w sposób uniemożliwiający powiązanie go z kartą pomocy, w szczególności po usunięciu oznaczenia dnia złożenia oświadczenia.
7. **Art. 7 ust. 1** stanowi, że wykonawcy mają obowiązek dokumentowania każdego przypadku udzielenia nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego przez podanie w szczególności informacji dotyczących zgłoszonej sprawy i udzielonej pomocy, dziedziny prawa, której dotyczyła ta pomoc, kategorii sprawy, formy udzielonej pomocy, czasu poświęconego na jej udzielenie i liczby wizyt osoby uprawnionej w tej samej sprawie, ogólnych informacji o osobie uprawnionej dotyczących w szczególności wieku, płci, wykształcenia, dochodu, gospodarstwa domowego i miejsca zamieszkania oraz danych dotyczących punktu, osoby udzielającej pomocy i daty jej udzielenia. Karta pomocy zawiera

część obejmującą opinię osoby uprawnionej o udzielonej pomocy. Wypełnienie przez osobę uprawnioną tej części karty pomocy, w tym podanie numeru telefonu w celu zasięgnięcia dalszej opinii, jest uzależnione od zgody osoby uprawnionej. W karcie pomocy nie podaje się danych osobowych osoby uprawnionej, które mogą bezsprzecznie identyfikować osobę.

III. Dla starostów – wprowadzone z dniem 16 maja 2020 r. przepisy związane ze sprawozdawczością będą miały zastosowanie do sprawozdań za kolejne kwartały 2020 r. (począwszy od sprawozdania za II kwartał 2020 r.), które mają zostać złożone do końca miesiąca następującego po zakończeniu kwartału.

Dopuszcza się możliwość **przekazania** przez starostę wojewodzie **informacji pochodzących z 3% kart pomocy** w informacji zbiorczej za kolejny okres sprawozdawczy (kolejny kwartał) - jako statystycznie nieistotnych.

Uproszczone zostały – w związku z wdrożeniem systemu teleinformatycznego do obsługi nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej – **zasady sprawozdawczości** z wykonywania zadań wynikających z ustawy. **Starostowie obowiązani zostali** na terenie swojego powiatu dążyć do **równomiernego obciążenia zadaniami punktów.**

1. Zgodnie z **art. 12 ust. 1** ustawy dopuszcza się przekazanie informacji pochodzących z 3% kart pomocy, o których mowa w art. 7 ust. 1, w informacji zbiorczej za kolejny kwartał.
2. W myśl **art. 12 ust. 2** ustawy starosta może upoważnić wicestarostę, poszczególnych członków zarządu powiatu lub pracowników starostwa do przekazania w jego imieniu zbiorczej informacji, o której mowa w ust. 1.
3. Zgodnie natomiast z **art. 12 ust. 3** ustawy, potwierdzenie przez starostę lub osobę, o której mowa w ust. 2, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 7a ust. 1, gotowości sporządzonej zbiorczej informacji, o której mowa w ust. 1, jest

równoznaczne z oświadczeniem starosty o kompletności i prawidłowości danych zawartych w zbiorczej informacji z udzielonej nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim na terenie powiatu.

4. Z **art. 8 ust. 4** ustawy wynika, że prowadząc rejestrację zgłoszeń, dąży się do równomiernej rejestracji zgłoszeń osób uprawnionych odpowiednio do dyżurów w punktach nieodpłatnej pomocy prawnej lub w punktach nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w danym powiecie.

IV. Dla wojewodów – wprowadzone z dniem 16 maja 2020 r. przepisy związane ze sprawozdawczością będą miały zastosowanie do zliczeń zbiorczych informacji za kolejne kwartały 2020 r. (począwszy od zbiorczego zliczenia za II kwartał 2020 r.), które mają zostać złożone do końca miesiąca następującego po zakończeniu kwartału.

Z perspektywy wojewodów istotne zmiany w ustawie wiążą się ze sposobem sporządzania i przekazywania Ministrowi Sprawiedliwości zliczenia zbiorczych informacji. **Sprawozdawczość wojewodów została uproszczona.** Znowelizowany **art. 12 ust. 4** przewiduje odpowiednie stosowanie ust. 2 i 3 do sporządzenia i przekazywania Ministrowi Sprawiedliwości zliczenia zbiorczych informacji przez właściwego wojewodę. Zgodnie z ustawą potwierdzenie przez starostę lub osobę, o której mowa w ust. 2, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 7a ust. 1, gotowości sporządzonej zbiorczej informacji, o której mowa w ust. 1, jest równoznaczne z oświadczeniem starosty o kompletności i prawidłowości danych zawartych w zbiorczej informacji z udzielonej nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim na terenie powiatu.